بسم الله الرحمن الرحيم

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઅ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.બ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જામિઅતુલ બનાત ટંકારીઆ

મુ.પો. ટંકારીઆ,

તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

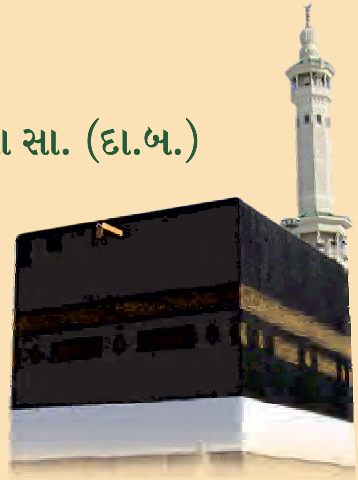

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી–સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઇસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

Designed and Typesetting By: **Safwan Patel Khanpuri**

પ્રકરણ (૯૫)

સૂરએ તીન

સૂરએ તીન મક્કામાં નાઝિલ થઈ, તેની આઠ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ તીન : આયત નં. ૧ થી ૮)

اٰیاتها ٨ ﴿٩٥ سُوْرَةُ التِّيْنِ مَكِّيَّةٌ ٢٨﴾ ركوعها ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ ۙ﴿۱﴾ وَطُوْرِ سِيْنِيْنَ ۙ﴿۲﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَمِيْنِ ۙ﴿۳﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا
الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ﴿۴﴾ ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سٰفِلِيْنَ ۙ﴿۵﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ
اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ۭ﴿۶﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّيْنِ ۭ﴿۷﴾
اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۸﴾ ع

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

અંજીરના તથા ઝયતૂનના સોગંદ છે (૧) અને તૂરે સિનીનના સોગંદ છે (૨) અને આ અમનવાળા શહેર (મક્કા)ના સોગંદ છે. (૩) અલબત્ત, અમે ઈન્સાનને સૌથી સરસ આકારમાં પેદા કર્યો છે. (૪) ફરી અમે તેને નીચાઓથી પણ વિશેષ નીચો કરી દઈએ છીએ, (૫) પરંતુ જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને સારાં કામો કર્યાં તો તેઓ માટે અખૂટ સવાબ છે. (૬) ફરી (હે માનવી !) કઈ વસ્તુ તને આ (દલીલો) પછી કિયામતને જૂઠાડવા લાચાર કરે છે ? (૭) શું અલ્લાહ સૌ હાકિમોથી વધુ હાકિમ નથી ? (જરૂર છે.)(૮)

વિસ્તૃત વિવરણ :

وَالتِّيۡنِ وَالزَّيۡتُوۡنِ આ આયતમાં ચાર વસ્તુની કસમ ખાવામાં આવી છે જેમાં બે વૃક્ષો છે, એક તીન એટલે કે અંજીર અને બીજું ઝયતૂન તથા એક પહાડ તૂર તથા એક શહેર એટલે કે મક્કા મુકર્રમહ. આ વસ્તુઓને કસમ માટે ખાસ કરવાનું કારણ એ હોઈ શકે છે કે આ બંને વૃક્ષો વધારે બરકતવાળા અને વધારે લાભ આપનારા છે, જે રીતે તૂર પહાડ અને મક્કા શહેર વધારે બરકતવાળા છે અને એવું પણ હોઈ શકે છે કે અહીંયાં તીન અને ઝયતૂનના વર્ણનથી ભાવાર્થ તે સ્થળ હોય જ્યાં આ વૃક્ષો મોટા પ્રમાણમાં થાય છે અને તે પ્રદેશ સિરીયા છે જે અંબિયા (અલૈ.)ની ભૂમિ છે અને હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) પણ આ જ દેશના વતની હતા, તેમને હિજરત કરાવીને મક્કા લાવવામાં આવ્યા હતા. એ રીતે આ કસમોમાં બધા જ તે પવિત્ર સ્થળો સામેલ થઈ ગયા જ્યાં ખાસ ખાસ અંબિયા (અલૈ.) પેદા થયા અને તેમનું આગમન થયું. સિરીયા પ્રદેશ અંબિયા (અલૈ.)નું વતન અને તેમના વસવાટનો પ્રદેશ છે, તૂર પર્વત હઝરત મૂસા (અલૈ.)ની અલ્લાહ તઆલા સાથે વાતચીત કરવાની જગ્યા છે અને સીનીન અથવા સીના તે સ્થળનું નામ છે જ્યાં આ પહાડ આવેલો છે એ "બલદે અમીન" એટલે શાંતિ અને સલામતીનું શહેર મક્કા મુકર્રમહ ખાતિમુલ અંબિયા ﷺનું જન્મસ્થળ અને વતન છે.

આ ચાર વસ્તુઓની કસમ ખાઈને કહેવામાં આવ્યું, لَقَدۡ خَلَقۡنَا الۡاِنۡسَانَ فِىۡۤ اَحۡسَنِ تَقۡوِيۡمٍ તેમાં تَقۡوِيۡم (તક્વીમ)નો શાબ્દિક અર્થ કોઈ વસ્તુના રંગ રૂપ અને પાયાને ઠીકઠાક કરવાનો થાય છે. "અહસનિ તક્વીમ"થી ભાવાર્થ એ છે કે તેની કદ કાઠી, સ્વભાવ અને પ્રકૃતિને પણ બીજી મખ્લૂકો કરતાં શ્રેષ્ઠ બનાવવામાં આવ્યું અને તેનો શારીરિક દેખાવ, રંગ રૂપ અને કદ કાઠી પણ દુનિયાના બધા સજીવોથી શ્રેષ્ઠ, ઉત્તમ અને ખૂબસૂરત બનાવવામાં આવ્યા.

માનવી બધી જ મખ્લૂકમાં સૌથી વધારે સ્વરૂપવાન છે :

જેનો ખુલાસો એ છે કે માનવીને અલ્લાહ તઆલાએ પોતાની બધી જ મખ્લૂકોમાં સૌથી વધારે સ્વરૂપવાન બનાવ્યો છે. ઈબ્ને અરબી (રહ.)એ કહ્યું કે અલ્લાહ તઆલાની મખ્લૂકોમાં કોઈ માનવી કરતાં વધારે રૂપાળું નથી, કારણ કે

તેને અલ્લાહ તઆલાએ જિંદગીની સાથે જ્ઞાતા, શક્તિશાળી, વાતચીત કરી શકનાર, સાંભળનાર, સમજદાર, ચિંતન મનન કરનાર અને કોઠાસૂઝવાળો બનાવ્યો છે અને આ બધા લક્ષણો વાસ્તવમાં પોતે અલ્લાહ સુબ્હાનહુ વ તઆલાના છે, જેથી બુખારી અને મુસ્લિમની રિવાયતમાં આવ્યું છે إِنَّ اللّٰـهَ خَلَقَ اٰدَمَ عَلٰـى صُوْرَتِـهٖ એટલે કે અલ્લાહ તઆલાએ આદમ (અલૈ.)ને પોતાની સૂરત ઉપર પેદા કર્યા છે, તેનો ભાવાર્થ એ હોઈ શકે છે કે અલ્લાહ તઆલાની અમુક સિફતોનો કોઈ દરજ્જો તેમને પણ આપવામાં આવ્યો છે, નહિતર અલ્લાહ તઆલા દરેક શકલો સૂરતથી ઉપરવટ છે.

(કુર્તુબી)

માણસના સારા સ્વરૂપની એક આશ્ચર્યજનક ઘટના :

કુર્તુબીએ આ સ્થળે નકલ કર્યું છે કે ઈસા બિન મૂસા હાશિમી જે ખલીફા અબૂ જાફર મન્સૂરના ખાસ લોકોમાંથી હતા અને પોતાની પત્ની સાથે ખૂબ પ્રેમ કરતા હતા. એક દિવસે ચાંદની રાતે પત્ની સાથે બેઠા હતા અને બોલી ઉઠયા, اَنْتِ طَالِقٌ ثَلَاثًا اِنْ لَّمْ تَكُوْنِيْ اَحْسَنَ مِنَ الْقَمَرِ એટલે કે તમારા ઉપર ત્રણ તલાક છે જો તમે ચાંદથી વધારે ખૂબસૂરત ન હોવ. આવું કહેતાં જ પત્ની ઊઠીને પડદામાં ચાલ્યા ગયા કે તમે મને તલાક આપી દીધી. વાત તો હંસી મઝાક અને દિલ્લગીની હતી પરંતુ તલાકનો એ જ હુકમ છે કે કોઈપણ રીતે તલાકનો ખુલ્લો શબ્દ પત્નીને કહી દેવામાં આવે તો તલાક થઈ જાય છે ભલે હંસી મઝાકમાં કેમ ન કહેવામાં આવ્યું હોય. ઈસા બિન મૂસાએ તે રાત ખૂબ બેચેની, રંજ ગમ અને પરેશાનીમાં પસાર કરી. સવારે ખલીફા અબૂ જાફર મન્સૂર પાસે હાજર થયા અને રાતની ઘટના સંભળાવી તથા પોતાની પરેશાનીની જાહેરાત કરી. મન્સૂરે શહેરના ફુકહા અને મુફતીઓને એકઠા કરીને સવાલ કર્યો, સૌએ એક જ જવાબ આપ્યો કે તલાક થઈ ગઈ. કારણ કે ચાંદથી વધારે સ્વરૂપવાન હોવાની કોઈ માણસ માટે સંભાવના જ નથી પરંતુ એક આલિમ જેઓ હઝરત ઈમામ અબૂ હનીફહ (રહ.)ના શાગિર્દોમાંથી હતા, ચૂપચાપ બેસી રહ્યા. મન્સૂરે પૂછ્યું, તમે કેમ ચૂપ છો ? ત્યારે તેઓ બોલ્યા અને બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ પઢીને સૂરએ તીન તિલાવત કરી અને કહ્યું કે હે અમીરુલ મુઅ્મિનીન ! અલ્લાહ તઆલાએ દરેક

માણસ અહ્‌સનિ તક્વીમમાં હોવાનું નિવેદન કર્યું છે, કોઈ વસ્તુ તેનાથી વધારે ખૂબસૂરત નથી. આ સાંભળી બધા ઉલમા અને ફુક્હા આશ્ચર્યમાં પડી ગયા, કોઈએ વિરોધ કર્યો નહીં અને મન્સૂરે હુકમ આપ્યો કે તલાક નથી થઈ.

આથી જાણ થઈ કે માનવી અલ્લાહ તઆલાની બધી જ મખ્લૂકમાં સૌથી વધારે સ્વરૂપવાન છે, જાહેર પરિસ્થિતિના આધારે પણ અને આંતરિક પરિસ્થિતિના આધારે પણ, સ્વરૂપ અને રંગરૂપના આધારે પણ તથા કદ કાઠીના આધારે પણ, તેના માથામાં કેવા કેવા અવયવો કેવા કેવા આશ્ચર્યજનક કામ કરી રહ્યા છે કે એક આગવું કારખાનું લાગે છે, જેમાં ઘણી બધી નાજૂક અને બારીક ઑટોમેટિક મશીનો ચાલી રહી છે. આ જ પરિસ્થિતિ તેની છાતી અને પેટની છે એ જ રીતે તેના હાથ પગની બનાવટ હજારો હિકમતો ઉપર આધારિત છે, તેથી જ ફિલોસોફરે કહ્યું છે કે માનવી એક નાની દુનિયા છે, એટલે કે સમગ્ર દુનિયાનો એક નમૂનો છે. સમગ્ર વિશ્વમાં જે વસ્તુઓ વિખરાયેલી છે તે બધી તેના અસ્તિત્વમાં એકઠી છે. (કુર્તુબી) સુફિયાએ કિરામે પણ તેનું સમર્થન કર્યું અને અમુક લોકોએ માનવીના માથાથી પગ સુધીમાં સમગ્ર વિશ્વના નમૂનાઓ એકઠા હોવાનું બતાવ્યું છે.

ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سٰفِلِيْنَ પ્રથમ વાક્યમાં સમગ્ર મખ્લૂક અને સૃષ્ટિથી માનવીને શ્રેષ્ઠ બનાવવાનું વર્ણન છે. આ વાક્યમાં તેના મુકાબલામાં એ બતાવવામાં આવ્યું છે કે જે રીતે તે પોતાના સ્વરૂપ અને ખૂબસૂરતીમાં સમગ્ર મખ્લૂકથી વધારે સ્વરૂપવાન છે અને સૌથી શ્રેષ્ઠ છે, અંતે તેના ઉપર એવી હાલત પણ આવે છે કે તે ખરાબથી અતિખરાબ અને બુરાથી અતિબુરો થઈ જાય છે. દેખીતું એ છે કે તેની આ ખરાબ હાલત અને બુરાઈ તેની જાહેર અને શારીરિક પરિસ્થિતિના આધારે બતાવવામાં આવી છે કે યુવાની ઢળ્યા પછી શકલો સૂરત બદલાવા લાગે છે, વૃદ્ધાવસ્થા તેનું સ્વરૂપ બિલકુલ બદલી નાંખે છે, તે પહેલાં જેટલો રૂપાળો દેખાતો નથી અને અતિવૃદ્ધ થવાથી અન્યો ઉપર ભાર બનીને રહી જાય છે, કોઈના કામ આવતો નથી, બીજા પ્રાણીઓથી વિપરીત કે તેઓ તો અંત સુધી પોતાના કામમાં લાગેલા રહે છે, માણસ દૂધ માટે, સવારી માટે તથા ભારવહન કરવા માટેના તથા બીજા સેંકડો કામો તેની પાસે કરાવે છે, તેને ઝબહ

કરી નાંખવામાં આવે અથવા તે મૃત્યુ પામે તો પણ તેનું ચામડું, હાડકાં, વાળ મતલબ કે શરીરનો દરેક અંગ માનવીને કામ લાગે છે, તેનાથી વિપરીત માણસ કે જ્યારે તે બીમાર અને અતિવૃદ્ધ થવાથી લાચાર અને પંગુ બની જાય છે તો ભૌતિક આધારે અને દુનિયાદારીના આધારે કોઈ કામનો નથી રહેતો, મૃત્યુ પછી પણ તેના કોઈ શારીરિક અંગથી કોઈ માનવી અથવા પ્રાણીને લાભ નથી પહોંચતો. ખુલાસો એ છે કે તેના "અસ્ફલ સાફિલીન"માં પહોંચી જવાથી ભાવાર્થ તેની ભૌતિક અને શારીરિક પરિસ્થિતિ છે. આ તફસીર હઝરત ઝહ્હાક વગેરે તફસીરના ઈમામોથી નકલ થયેલ છે.

(કુર્તુબીમાંથી)

આ તફસીર ઉપર આગલી આયતમાં જે મો'મિનીન, સાલિહીન એટલે કે નેક મો'મિનોને બાકાત કરવામાં આવ્યા, એટલે કે اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ નું વર્ણન છે. તેનો એ અર્થ નથી કે તેઓ ઉપર ઘડપણની પરિસ્થિતિ, લાચારી કે પંગુતા આવતી નથી બલકે એનો મતલબ એ છે કે તેની આ શારીરિક બેકારી અને ભૌતિક ખરાબીનું નુકસાન તેને પહોંચતું નથી બલકે તે લોકોને જ આ નુકસાન પહોંચે છે જેમણે પોતાની સમગ્ર શક્તિ અને સામર્થ્ય આ જ ભૌતિક બાબતોને ઠીકઠાક કરવામાં ખર્ચી નાંખ્યું અને હવે તે સમાપ્ત થઈ ગયું હવે આખિરતમાં તેનો કોઈ હિસ્સો તેમના માટે રહ્યો નથી. તેનાથી વિપરીત મો'મિનીન સાલિહીન લોકો કે તેમનો સારો બદલો અને સવાબ ક્યારેય સમાપ્ત થશે નહીં જો દુનિયામાં ઘડપણની બીમારી, અશક્તિ અને લાચારી પડી છે તો આખિરતમાં તેમના માટે ઉચ્ચ કક્ષાના દરજ્જાઓ અને રાહત જ રાહત ઉપસ્થિત છે અને ઘડપણની બેકારીમાં પણ અમલ ઓછા થઈ જવા છતાં તેમના નામએ આ'માલમાં તે બધા અમલો લખવામાં આવે છે જે તે પોતે સશક્ત હોવાના સમયમાં કરતો હતો. હઝરત અનસ (રદિ.)ની રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺએ ફરમાવ્યું કે જ્યારે કોઈ મુસલમાન કોઈ બીમારીમાં સપડાઈ જાય છે તો અલ્લાહ તઆલા તેના અમલ લખનાર ફરિશ્તાને હુકમ આપે છે કે જે જે ભલા અમલ તે પોતાની તંદુરસ્તીની હાલતમાં કર્યા કરતો હતો તે બધા તેના નામએ આ'માલમાં લખતા રહો. *(રવાહુ બગવી, સરહુસ્સુન્નહ, બુખારી)*

તદુપરાંત આ સ્થળે મો'મિનીન સાલિહીનને જન્નતનો બદલો અને તેની નેઅ્મતોનું વર્ણન કરવાને બદલે لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ કહ્યું છે, એટલે કે તેમનો બદલો ક્યારેય સમાપ્ત થનારો નથી. તે અંતવિહીન છે, તેમાં ઈશારો એ તરફ પણ હોઈ શકે છે કે તેમને આ બદલો દુનિયાની ભૌતિક જિંદગીથી જ થઈ જાય છે. અલ્લાહ તઆલા પોતાના સ્વીકૃત બંદાઓ માટે ઘડપણ અને અશક્તિમાં એવા નિખાલસ સાથીઓ ઉપલબ્ધ કરાવી દે છે જે તેની અંતિમ ઘડી સુધી તેમનાથી આધ્યાત્મિક લાભ ઉઠાવે છે અને તેમની દરેક રીતે સેવા કરે છે એ જ પ્રમાણે ઘડપણનો તે સમય જ્યારે માનવી શારીરિક રીતે બિલકુલ પંગુ બની જાય છે અને લોકો ઉપર ભાર સમજવામાં આવે છે ત્યારે અલ્લાહ તઆલા આ બંદાઓને એવા વખતે પણ બેકાર નથી થવા દેતા અને અમુક તફસીરકાર લોકોએ આ આયતની તફસીર આ કરી છે رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سَافِلِيْنَ કે આ સામાન્ય માણસો માટે નથી બલકે કાફિરો અને દુષ્ટો માટે છે જેમણે અલ્લાહ તઆલાની આપેલી શ્રેષ્ઠ કદ કાઠી અને વિશિષ્ટ શક્તિઓ, ડહાપણ અને બુદ્ધિને ભૌતિક સ્વાદ પાછળ બરબાદ કરી નાંખ્યા તો આ નાશુક્રીની સજામાં તેમને અસ્ફલ સાફિલીન (વૃદ્ધાવસ્થાની તદન શારીરિક પંગુતાની પરિસ્થિતિ)માં પહોંચાડી દેવામાં આવશે. આ સૂરતમાં اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ને બાકાત કરવું પોતાના જાહેર અર્થ ઉપર રહે છે કે અસ્ફલ સાફિલીનમાં પહોંચવાથી તે લોકો બાકાત છે જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને નેક અમલોના પાબંદ રહ્યા કારણ કે તેમનો બદલો હંમેશા ચાલુ રહેશે. *(મઝહરી)*

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّيْنِ પાછલી આયતોમાં માનવીના સર્જનની વિશિષ્ટતાઓ અને તેના ઉપર અલ્લાહ તઆલાના ખાસ ઈનામોનું પછી ઘડપણની પરિસ્થિતિઓમાં આવતા પરિવર્તનોનું વર્ણન કરીને આ આયતમાં કયામતના ઈન્કારીઓને ચેતવણી આપવામાં આવી છે કે અલ્લાહ તઆલાની કુદરતના આવા દૃષ્યો અને પરિવર્તનો જોયા પછી પણ શું કોઈ સંભાવના છે કે તમે આખિરત અને કયામતને જૂઠાડતા રહો ? શું અલ્લાહ તઆલા બધા જ હુકૂમત કરનારાઓ ઉપર એકચક્રી શાસક અને હાકિમ નથી !?

મસ્અલો :

હઝરત અબૂ હુરયરહ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺએ

ફરમાવ્યું કે જે વ્યક્તિ સૂરએ તીન પઢે અને આ આયત ઉપર પહોંચે أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحٰكِمِيْنَ તો તેણે આ بَلٰى وَاَنَاعَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشّٰهِدِيْنَ કહેવું જોઈએ તેથી ફુકહા આ વાક્ય પઢવાને મુસ્તહબ કહે છે.

تَمَّتْ سُوْرَةُ التِّيْنِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ ٣٠ شَعْبَانُ ١٣٩١ھ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ તીન પૂર્ણ થઈ.

❑❑❑❑❑❑❑❑❑❑❑❑

તારીખ : ૨૦ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૫ મુતાબિક ૩૦ રબિઉલ આખર ૧૪૩૬ હિજરી

ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી

મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતી
મૂળ તફસીર લખનાર : હઝરત મવલાના મુફ્તી મુહમ્મદ શફીઅ્ સા. (રહ.)
ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી
E-mail: saleh.printers786@gmail.com
Contact No.: 9898797394
પ્રકાશક (પ્રિન્ટેડ કોપી) : હઝ. મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સા. (દા.બ.)
મોહતમિમ : જામિઅતુલ બનાત ટંકારીઆ
ફોન નં. : (૦૨૬૪૨) ૨૭૦૩૩૦ / ૨૭૦૮૩૨
www.maarifulqurangujarati.com